

САМАПОМАЧ

Беларуская
Коопэратыўна-
Таснадарчая
Часопіс

А.Д.

Год IV.

Вільня, Чэрвень 1935 г.

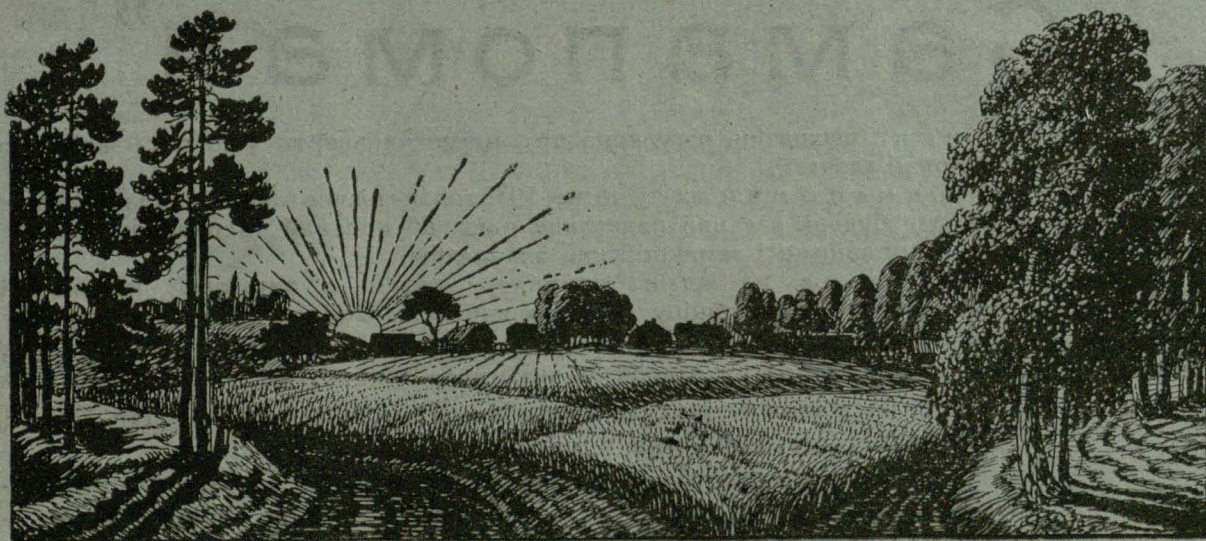
№ 6.

Хай злыдні над намі,
скрыочуць зубамі
Любі сваю ніву, свой
край,
І, колькі ёсць сілы,
да самай маілы
Ары, барануй,
засявай!..
ЯНКА КУПАЛА.

Усе вялікія па-
дзеі народаў і ўсе цы-
вілізацыі былі ство-
раныя дабравольнымі
стараньнямі аб'ядна-
ных людзей... самапо-
мачу.

Джордж РЭССЭЛЬ
(Ірляндзец).

	Бач.		Бач.
1. Кооператыўна-хаспадарскія навіны	37	з імі	42
2. Ці Вы яшчэ не рахуеце?	38	8. Як ратаваць каня ад колькі?	43
3. Jak sastavić inventuru?	38	9. Безалькагольныя напіткі на рабочы час	43
4. Хлеўны гной — падстава	39	10. Што есьці ў цёплую пару?	44
5. Бяранема быдла ад гілёў	41	11. Аграрна-кооператыўная палітыка будучыні	44
6. Яшчэ ў справе абароны ад мух і гілёў	41		
7. Шкоднікі нашых садоў і змаганьне			

Ceny ů Vilni

26.VI.35. Ceny za 100 kilogram.

Zbožža.

(Ceny orjentyjnyja, z papiarednich dzion).

Pšanica	17.75—18 50
Jačmień na pansak	14.00—15 00
Avios	13.75—15,25
Hračycha	17 00—19.00
Muka pšaničnaja	13.00—30 00
Muka, žytniaja da 55%	22 00—22 50
Muka žytniaja da 65%	18.00—18 50
Muka sítkovaja	14.50—15 00
Muka razovaja	14.50—15.00
Muka žyt. da 82% (typ vajskovy)	16.00—16 50

Miasnoje 13.VI. za 1 kilo.

Valovina, ceľyja štuki,	0.75—0.85
„ zady	0.90—1.00

Valovina pierady (košer)	1.05—1.20
Cialacina,	0.80—0.85
Svinina	0.80—0.90

Skury syryja.

Skury bydlačyja, syryja, za 1 kilo	0.75
Skury cialačyja, za štuku	4.20—4.50

Maľočnaje za 1 kilo (14.VI.35.).

Masła najlepšaje, za kilo ů hurcie	1.70—1 80
„ „ „ „ „ u detalu	2.10
Masła staľovaje za kilo ů hurcie	1.60—1 65
„ „ „ „ „ u detalu	1.90
Masła solenaje za kilo ů hurcie	u detalu
„ „ „ „ „ u detalu	1.40—2.10
Syr litoŭski, za kilo ů hurcie	1.60—2.60
„ „ „ „ „ u detalu	2.80—2.90
Syr navahradzki, za kilo ů hurcie	3.50
„ „ „ „ „ u detalu	2.70—3 60
Jajki, kapa	5—7 hrašoŭ
„ štuka	

УВАНА!

— Žmiena adresu —

УВАНА!

Ad 1 červienia sioletą redakcyja „SAMAPOMAČY“ pieraniesiena na novaje pamieškańnie. Novy adres redakcyi i administracyi „SAMAPOMAČY“ nastupny: **VILNIA (Wilno), Poľackaja vulica, dom Nr. 9 kv. 4.**

Чытайце самі і сярод знаёмых пашырайце адзіны ў нас гаспадарскі часопіс

„Самапомач“

„Самапомач“ выходзіць рэгулярна што месяц чацьверты ўжо год і зьяўляецца найтанейшай гаспадарчай газэтай.

Зьмест «Самапомачы» ў гэтым 1935 годзе значна павялічыцца ў адзеле сельскай гаспадаркі, дзе будуць часьцей падавацца рады аб польнай гаспадарцы, жывёлагадоўлі, садоўніцтве, агародніцтве і земляробскай эканоміцы.

Падпісная цана на адзін экзэмпляр, разам з паштовай перасылкай: на год 3 зл., на паўгода — 1.75, заграніцу — ўдвая даражэй. Цана асобнага нумару 40 гр. Кооператывы, гурткі і прыватныя асобы, што выпісваюць на адзін адрэс найменш 10 экзэмпляраў „Самапомачы“ (камплэкт), плацяць за экзэмпляр толькі 1.20 зл. за 10 экз. 12 зл. Грашы на «Самапомач» пасылаць на чэкавае конто інж. Клімовіча у П.К.О. Nr. 180.485,

а ўсякія пісьмы — на адрэс:

Redakcyja „Samapomač“, Vilnia, Poľackaja vul. 9 - 4
(Wilno, Poľocka 9—4).

Рэдакцыя адчынена ў аўторкі і пятніцы ад 9-ай да 12-ай гадз. дня.

Samapomač

BIELARUSKI
KOOPERATYŪNA - HASPADARSKI
ČASAPIS.

Adres:

VILNIA (Wilno), Połackaja vul. 9—4.

Саманомач

Hod IV.

Vilnia, Červień 1935 h.

Nr. 6 (35).

Kooperatyŭna-haspadarskija naviny.

Svajo lepš čužoha. U šviežaj jašče pamiaci tyja časy, kali sojmikavyja i roznyja inšyja pryslanyja instruktary nahavarvali našych sialan pierastać hadavać skacinu miascovaha pachodžańnia i kuplać za darahija hrošy skacinu zavodnuju, „čyrvona-polskuju“. Nie adzin pavierŭ hetym namovam i — paškadavaŭ: čyrvona-polskaja skacina dobraja, ale nia ŭ nas. Zrazumieli heta hadaŭcy paŭnočnych pavietau Vilenščyny i — choć pozna — 1 traŭnia sioleta, sabraušysia ŭ Hlybokim, pastanavili załažyć „Sajuz hadaŭcoŭ skaciny paŭnočna-polskaj“.

Pryčyny, jakija zmusili zakładčykaŭ novaha sajuzu zrabić hety krok, zapraŭdy cikavyja i vartyja ŭvahi. Niaŭdačny tolki nazoŭ toho sajuzu, a ŭlaściva — nazoŭ samaj skaciny: čamu heta skacina, vyhadavanaja ŭ paŭnočnych pavietach Vilenščyny značna raniej, čym hetyja ziemli naahuŭ uvajšli ŭ sklad Połšczy, — čamu hetaj skacinie pryčapili nazoŭ „paŭnočna-polski“?.. Ci tolki tamu, što pryslužniki silnych hetaha švietu starajucca siahońnia skroś — usio ŭ nas nazvać polskim?.. Slaby heta dokaz naahuŭ, a ŭ zootechnicy — prosta niedapuscimy...

Hadaŭlanyja vartaści „paŭnočnaj“ skaciny majuć być nastupnyja: 1. genetyčnaja čystaść, 2. dobraje zdaroŭje, 3. vysokaja tučnaść małaka (4 prac.), 4. niezraŭnaja ŭ nas zdolnaść vykarystańnia blahich pašbiščaŭ i paš, a tak-ža 5. vialikaja zdolnaść padniaćcia małočnaści pry lepšym dahladzie. — Siarod pryčilnikaŭ hetaj skaciny treba aznačyć viedamaha ŭ nas hadavielnika ŭl. Masalskaha i Dyrektara Dašleďaha Zootechničnaha Instytutu ŭ švislačy D-ra Čaju. Vielmi karysna ab hetaj skacinie adzavaŭsia taksama letaš sušvietnaj slavy prof. L. Adametz z Vieny, jaki budučy letaš na našych ziemlach radziŭ kaniešna hadavać našu skacinu ŭ čystaj rasovaj linii.

Novy Sajuz hadaŭcoŭ abymacimie paviety: dzisienski, braslaŭski, postaŭski, vialejski i šviančianski.

Žyta patanieje — masła i miasa pada-ražeje. Dahetul polskaja kazna daplačyvala značnyja sumy hrošaŭ tym, chto vyvoziŭ zahranicu žyta. Padtrymoŭvalasia hetak cana na žyta na rynku krajovym. Dnia 3 červienia siol. ŭ Ministerstvie ziemlarobstva adbyłasia narada, ŭ jakoj pastanoŭlena, kab na budučyniu zmien-

šyć hetkija dapłaty (premi) za vyvaz žyta, a zaaščadžanyja takim čynam hrošy praznačyć dla ŭspamohi pry vyvazie zahranicu masła, šviniej (bitych), jajok, kurej, skaciny, baraniny, koniaŭ a tak-ža rašlin stručkowych i hračychi. Pravidzieńnie hetaj pastanovy ŭ žyćcio aznačaje patanieńnie na krajovym rynku žyta — znaŭcy kažuć, što žyta patanieje da 7—9 zł. za metr. centn. (q) — i padaražeńnie vyrabaŭ hadaŭlanych a tak-ža rašlin stručkowych i hrečki.

Praktyčnyja vysnaŭki z hetaj pastanovy musiać być takija: žyta nie hadavać na prodaž a tolki na prakarmleńnie siamji. Pry stodzienym stałavańni bolš spažyvać žyta i mienš bulby, jakuju treba skormlivać šviniam i karovam. Chto haduje nie adnu a bolš karoŭ, toj musić tak razlažyć cialeńnia, kab małako moh dostaŭlać na rynek praz cely hod.

Uznoŭ „łučacca“. Paru hadoŭ tamu nazad, u 1931-32 h., nie biaz nacisku z uradavych kruhoŭ, byli zlučany polskija sialanskija i abšarnickija fachova-ziemlarobskija arhanizacyi ŭ adno „Centralne Towarzystwo Organizacyj i Kólek Rolniczych“ (CTO i KR). Rabiłasia heta pad pahrozaj Ŭradu, što ŭstrymaje hrašovyja zapamohi, kali nia budzie abjadnańnia. Abjadnalisia. Ale rabota musić dalej nia kleicca, kali Rada hetaha samaha CTO i KR, na svaim pasiedžańni 28.V.35 h., uznoŭ apracavala plan novaha „abjadnańnia“; pajmienna, CTO i KR zaklikaje ŭsie polskija fachova-ziemlarobskija arhanizacyi zlučycca ŭ adno ahulnaje „Polskie Towarzystwo Rolnicze“.

lnicyjatary novaha tavarystva dapuskajuć mahčymaść isnavańnia asobnych tavarystvaŭ, ale kab abšar ichniaj dziejnaści nia byŭ bolšy jak adno vajavodztva.

A heta niešta znača. Kali-ž pryńiać pad uvahu tendencyi niadaŭniaha „abjednyvańnia“ kooperatyŭnych sajuzaŭ, dy što z prapazycyjaj novaha „abjadnańnia“ vystupajuć nadta blizkija, a to i zusim tyja samyja ludzi, što niadaŭna „abjednyvali“ kooperacyju, dyk mety hetaha novaha „abjadnańnia“ stanoviacca nadta... padazronyja.

Cikava heta „abjadnańnie“ dla nas dziela toho, što nazvanyja tavarystvy majuć svaje addziely i na bielaruskich ziemlach, zajmajučysia tut nia hetulki ziemlarobstvam, kolki polonizacyaj bielaruskaha nasielnicstva.

Bielarusam patrebnny tavarystvy bielaruskija!

Сельская гаспадарка.

Ці вы йшчэ не рахуеце?

На летахні наш заклік „Будзем рахаваць!“ (гл. „Самапомач“ № 6/34 г.) адазвалася шмат галасоў. Усе былі згодны ў тым, што рахункаводтва ў гаспадарцы вельмі патрэбнае і карыснае. А не за гарамі той час — скажам гэта ад сябе — калі і ў земляробстве без рахункаводтва ня будзе можна абыйсціся, як сягонья без яго ня можна сабе прадставіць найменшага хоць-бы, але пагаспадарску ведзенага прадпрыемства прамысловага ці гандлёвага.

Разумеюць гэта ўжо шмат хто з нашых земляробаў і ў гэтым вялікі поступ. Расходзяцца толькі пагляды аб тым, як дастасаваць рахункаводтва да магчымасцяў агульнай асветы на нашай вёсцы; бо-ж каб магчы ўсё запісаць і то — запісаць правільна, і пасья каб запісаным матар'ялам умела карыстацца, на ўсё гэта патрэбны пэўны ровень людзкой інтэлігенцыі. І то — такой інтэлігенцыі, якую цяжка мерыць пасьведчанямі, атэстатамі і навет дыплёмамі. І гэта найбольш пужае кожнага, хто з вядзеньнем рахункаводтва йшчэ не абзнаёмлены.

З другога ўзноў боку патрэба вядзеньня рахункаводтва становіцца штотым раз выразнейшай. Скарбовыя ўлады ў нас, праўда, сягонья йшчэ ня ставяць для земляробаў такіх вымаганьняў вядзеньня рахункаводтва, як гэта павінны рабіць гандаль ці промысел. Але з цэлай пэўнасьцю можна сказаць, што блізкі ўжо той момэнт, калі земляробскія падаткі і ў нас будуць абрахоўвацца не па-

водле шаблённага ліку дзесяцін, але паводле выказанага спосабам рахунковым грашовага абароту з рынкам.

Гэта адна выгода для тых, хто вядзе правільнае рахункаводтва. Важная гэта рэч, бо мала што ёсьць так крыўдным, як аплачваньне незаслужаных падаткаў. Але ў вядзеньні рахункаводтва ёсьць яшчэ адна рэч, многа важнейшая ад выгодаў падаткавых: ёсьць гэта ўпарадкаваньне самай гаспадаркі і наагул гаспадараваньне „з незавязанымі вачмі“. Гэткі спосаб гаспадараваньня вельмі выгоды дзеля таго, што пазваляе лёгка вырахаваць, што і калі ў гаспадарцы аплачваецца, а што прыносіць страты. Важна гэта заўсяды. Але сягонья, калі капрысы рынку мяняюцца ня то што з кожным годам, але на год колькі і навет колькінаццаць разоў, сягонья можа гэтыя капрысы адгадаць і да іх застасавацца толькі той, хто вядзе дакладныя гаспадарскія рахункі. Ніякія іншыя спосабы адгадаваньня патрэбаў рынку сягонья не апраўдваюцца: астаецца толькі алавік у рэцэп практычнага рахункавода.

Першы крок усюды, кажуць, найцяжэйшы. У рахункаводстве такім першым крокам ёсьць сьпісаньне ўсяе маемасьці гаспадара і ўсіх ягоных даўгоў у нейкі давольна выбраны дзень.* Гэтакім днём можа быць 1 студзень (Новы Год) і тагды гаспадарчы год пакрываецца з годам календарным. Апрача

*) Такое сьпісаньне йнакш называецца „інвэнтурай“.

Jak sastavić inventuru?

Sastaŭleńnie inventury ci jnakš kažućy — śpisańnie ũsiaje majemaści i daŭhoŭ haspadarki jość pieršym stupniom da viadzieńnia ũsiakaha, u tym liku i ziemlarobskaha rachunkavodztva. Sastaŭlajecca jana dziela kontroli ũsiaje majemaści i dziela taho, kab nahladna pabaćyć źmieni ũ paasobnych hrupach majemaści za peŭny čas, najčaćiej — za hod. Inventura — heća kaściak (škialet) ci fundament, na jakim budućecca pašla ũsia haspadarka.

Najbolš adpaviednaj paroj da śpisańnia inventury jość kaniec m-ca červienia i pačatak lipnia. Za kolki dzion prad 1 lipnia treba ũžo śpisać i acanić usie składovyja čaści haspadarki, jakija nie mianiajucca, napr.: usiakija hrunt, melioracyi, sady, lasy, budynki, usiakuju snaść. Na samy kancavy dzień červienia (30) i pieršy dzień lipnia treba pakidać tolki ũpisańnie ũsiakich zapasaŭ. Najmiensaj kryški haspadarki nia možna pry hetym pakinuć niaŭpisanaj.

Usia haspadarka pry sastaŭleńni inventury razhladajecca jak instytucyja zusim adziel'naja ad asoby samoja haspadara, a ũsia majemaść takoj haspadarki padzielena byvae na dźvie čaški: *aktyŭ* i *pasyŭ*. U aktyŭ naležać usie haspadarskija składniki, jakija źjaŭlajucca ũlasnaściu hetaje haspadarki, choć-by ũ haspadarcy samoj i nie znachodzilisia; siudy naležać:

1. *usiakija hrunt*, jak vornija, sienažaći, pašbiščy, lasy, sady, stavy i vaziry, placy, usiakija melioracyjnija ũstrojstvy i ũrešcie roznyja niaŭžytki;

2. *budynki* — chata, chlavy, humny, šviny, a tak ža masty, mury, studni, bruki, hnajoŭni i h. d.;

3) *žyvy inventar* — koni, karovy, švini, aviečki, ptuški, pčoly — slovam usia žyviola;

4. *niažyvy inventar* — usiakija haspadarskija mašyny i haspadarskaja snaść, jak upraž, sani, kalosy, hrabli, capy, viły i h. d. Siudy tak-ža naležać mašyny i ũsia snaść pabočnych zaniaćiaŭ, jak harodnictva, rybactva, pčalarstva, a tak-ža ũsiakaha rodu zapasy, jak

дня 1-га студня, такім днём можа быць яшчэ дзень 1 красавіка, або 23 красавіка (Юр'я).

У сельскай гаспадарцы дзень 1 студня для сьпісаваньня маемасьці няпрыдатны дзеля таго, што ў гэту пару ў гаспадарцы ёсьць шмат запасаў, якія трэба было б лічыць, важыць і наагул рахаваць. Больш прыдатнай парой для сьпісаваньня сельска-гаспадарчай маемасьці ёсьць дні вясняныя (1 ці 23 красавік); і яшчэ бадай выгаднейшым днём на гэта ёсьць дзень 1-га ліпня: гэта якраз палавіна календарнага году, а запасы збожжа і пашы бываюць у гэту пару найменшымі і таму найлягчэйшымі да перапахаваньня.

Канчаючы гэтыя разважаньні ня можна ўстрымацца ад шчырага пажаданьня, каб нашы гаспадары-земляробы як найбольш зацікавіліся дабрадзейнасьцю правідловага рахункаводзтва. Хто толькі пісаць умееш — барыся за алавік і пішы!

Мы з свайго боку пастараемся ў наступных нумарох „Самапомачы“ падаваць практычныя рады аб земляробскім рахункаводзтве.

А каб справу не адкладаць, у гэтым ужо нумары зьмяшчаем стацьцю: „Jak sasta-vić inventuru“ да каторай і адсылаем усіх зацікаўленых.

Да падпішчыкаў „Самапомачы“

Да гэтага нумару чалучаем блянкету П.К.О. (№ 180.485—інж. Клімовіч), якімі прасім аднавіць падпіску на другое паўгодзьдзе.

Адміністрацыя

Хлеўны гмой

— гэта падстава.

Як ні стараецца новачасны чалавек удасканаліць сваю гаспадарку, робячы яе незалежнай ад сілаў прыроды, аднак для гнаеньня зямлі нічога лепшага, як хлеўны гмой, ня можа знайсці. І сучасная навука занята толькі падшуканьнем спосабаў правільнага перапахаваньня гэтага гною, каб усьце-рагчыся стратаў тых сучастак, якія ў гнаі бываюць найважнейшымі. У ацэньваньні гэтых спосабаў перахоўваньня людзі часта розняцца між сабой; але кожны згаджаецца з тым, што добра ўтрыманы хлеўны гмой гэта падстава гнаеньня глебы.

У чым-жа гэта вартасць хлеўнага гною?

Гэта вартасць падвойная: хлеўны гмой мае ў сабе ўсе галоўныя кармовыя сучасткі для расьліны і акрамя таго сама арганічная маса гэтага гною ёсьць спажываю для бязлікага мноства бактэрыяў, якія ажыўляюць глебу і робяць яе ўраджайнай. Агулам узята, хлеўны гмой складаецца з дзвюх частак: густой і пльўкай. Склад кожнай з гэтых частак розніцца між сабой: азот — галоўная сучастка хлеўнага гною—знаходзіцца ў роўнай меры як у густым, так і ў пльўкім (мачы) гнаі; поташу ёсьць больш у мачы, а фосфару найбольш у густым кале.

Але гнойная вартасць гною залежа йшчэ і ад таго, ад якой жывёлы гэты гмой паходзе, як старая гэта жывёла і чым яна была кормлена; а ў дадатку якасьць гною залежа йшчэ ад падсьцілкі і ад спосабу прыгатаваньня самага гною. Разгледзім гэта па парадку.

čviaki, žaleza, štučnyja hani, zbožža, vapna, dreva i h. p.

Da aktyvu taksama naležač hatoŭka hrošaŭ, veksali na hrošy pazyčanyja kamu inšamu, a tak-ža ūsiakija inšyja cennyja papiery,

Da inventarnaj majemaści sielskaj haspadarki nie naležač novyja zapasy sabranyja z pola prad 1 lipniem siol. hodu. Asabliva-ž treba pamiatuć, što siudy nie naležač usie pradmiety pryvatnaj chatniaj haspadarki, jak lyžki, miski, harški, voprarka, abutak i ūsio inšaje. što nia słužyc biešpasiairedna zarabkovaj pracy ū haspadarcy.

Ale mała hetyja składovyja sučastki haspadarki pašpisavač: ich treba acanič pavodle cen najbližejšaha rynku ū dzień špisańnia inventury.

Cana ziamli aznačajecca pavodle cany płačanaŭ za jaje ū vakolicy. Pry hetym asobna ceniacca hruntvy vornyja, asobna sienažaci, pašbiščy, harody, stavy, lasy, sady i h. d. Ūsiakija budynki staršyja ceniacca krychu nižej, čym heta aznačana ū strachoŭcy. Budynki novyja i melioracyi ceniacca pavodle cany,

jakuju treba było zapłacić za hetyja rečy pry ichnym budavańni. Ūsiaki žyvy inventar (žyvioła) i miortvy aceńvajecca pavodle cany ichnaha zakupu. Zapasy pašy i zbožža aceńvajecca pavodle rynačaj cany, žmianšajučy jaje koštami adstaŭki na rynek.

Ale i heta jšče nia ūsio. Raz ustanoulenaja cana haspadarki, jak celaści, mianijecca z kožnym hodam. Adna tolki ziamla nia tracić svajej vartaści. Ūsia rešta składovych sučastak haspadarki znošyvajecca: adny chutčej, inšyja — pavalnjej. Canu hetaj „znošyvanaj“ častki treba pry štohodnim sastaŭlańni inventury ad-dymać ad cany papiaredniaj: nazyvajecca heta adpisvańniem abo amortyzacyjaj.

Vyšynia amortyzacyi roznych pradmietaŭ jošč roznej: tyja z pradmietaŭ, jakija znošyvajecca chutčej, musiać mieć vyšejšuju i amortyzacyju, —i naadvarot. Naahuť vyšynia amortyzacyjnaj častki (staŭki) abličajecca tak, što cana dadzienaha pradmietau dzielicca praz lik hadoŭ, jaki hety pradmietau zdolny vytrymać pry rehularnym jaho ūžyvańni.

Ziamla, jak užo skazana, nie pavinna amor-

Найгусьцейшым і найбагацейшым у складовыя сучасткі ёсьць гной конскі; усьлед за ім ідзе гной авечы і быдлачы.

Маладая жывёла выкарыстоўвае ўвесь корм і таму ейны гной менш вартасны ад гною жывёлы дарослай, якая пераводзіць у гной больш вартасных сучастак. — Нешта падобнае ёсьць з гноем жывёлы худой і жывёлы кормленай на жыр. Жывёла худая, таксама як маладая, выбірае з пашы ўсё прыгоднае і выкідае з калам толькі бязвартасныя, у сэнсе спажываньня, сучасткі. Інакш у жывёлы кормленай на жыр: гэтка жывёла выбірае з пашы толькі частку кармовых складнікаў, а ўсю рэшту пераводзіць у гной.

Падсьцілка таксама мае вельмі вялікі ўплыў на якасьць выпрадукаванага гною. Задачай падсьцілкі ёсьць утрымаць (вязаць) у гнаі ўсе пльўкія сучасткі гною, каб яны не ўцяклі ані ў паветра (азот), ані выпаласкаліся ў зямлю. Найлепш гэтым вымогам адпавядае падсьцілка з тарпавіны (торфу) і з саломы. Каб гной даваўся шчыльней укладацца — аб гэтым мова будзе далей — салому на падсьцілку трэба даваць ня цэлу, але парэзаную на доўгую (15—20 см.) сечку.

Асабліва сьцяй хлёўнага гною ёсьць тое, што ў сьвежым стане яго даваць у глебу ня можна: гэтакі гной ня толькі не памагае, але навет і шкодзіць. Найлепшы паводле свайго складу хлёўны гной, прад тым як прыйсьці на поле, павінен перапрэць, што трывае больш-менш два-тры месяцы. Пераправаньне гною ёсьць вельмі важным момэнтам і на гэта гаспадар павінен зьвяртаць пільную ўвагу: блэгі гной можна пераправаньнем напавіць і наадварот — найлепшы можа сапсавацца.

Ад чаго гэта залежа?

У хлёўным гнаі ёсьць вельмі многа дробных жыватвораў, бактэрыяў. Адны з іх для чалавека карысныя, а другія — шкодныя. Шкодзяць-жа гэтыя апошнія бактэрыі тым, што раскладаюць складаныя хэмічныя спалучэньні гною на складнікі простыя, з каторых адны выпаласківаюцца ў зямлю (потах, фосфар), а другія выпароўваюцца ў паветра (азот). Гэтыя шкодныя бактэрыі патрабуюць для свайго жыцьця паветра і таму жывуць і разьвіваюцца яны ў такім гнаі, які зложаны ня шчыльна, а знача — няўбіты. Згэтуль навука, што калі гной добра ўбіць, дык у ім ня будзе паветра, якім дыхаюць бактэрыі і самыя бактэрыі ня толькі ня будуць рабіць сваёй шкоднай работы, але яны навет пагінуць. Практычны выснавак згэтуль такі: гной ня можна трымаць на растрэсенай кучы, але заўсяды трэба яго добра ўбіваць, сьціскаць.

Апрача таго, да нядаўна пашыраны быў пагляд, што найлепш трымаць асобна гной густы (з падсьцілкай) і асобна пльўкі (мачу). Сягоньня ведама аднак, што мача, трыманая разам з гноем густым, вельмі добра перашкаджае бактэрыям у іхнай разбурываючай працы.

Дзеля гэтага ў нашых кліматычных і гаспадарскіх варунках гной павінен трымацца ў хлявах ці гняярнях глыбокіх і з непрапускным дном (гліна або мур на цэмантавай заправа). Акрамя таго трэба агранічыць плошчу стычнасьці паветра з гноем: сам гной найлепш складаць у месцы зацэненым (у хляве, ці крытай гняярні), а апрача таго зложаны гной трэба добра ўбіць і прыкрыць з усіх бакоў пластам зямлі, або саламянай матай.

tyzavacca zusim. Budynki muravanyja, kali ich u čas apraūlać, mohuć vytrymać 50—75 hadoŭ i tamu vvšynia amortyzacyjnaj staŭki ŭ ich byvaje 1.5—2.0 prac. ad novavartaści. Dzieraŭlanyja budynki vytrymoŭvujuc mienš i tamu amortyzacyjnaja staŭka na ich pavinna być vyšejšaja. Pamieškalnyja budynki (chata) vymahajuć amortyzacyi mienšaj (2 prac.), a inventarskija (chlavy, humny) — bolšaj — (3 prac.).

Melioracyjnaja ŭstrojstvju (dreny) tryvajuć pryblizna 35—50 hadoŭ i tamu amortyzacyjnaja staŭka ŭ ich byvaje taksama 2—3 prac. Napr. košt zdrenavańnia jakoj-niebudź niŭki pola vynosić 100 zł.; tady pa 1-šym hodzie jejnaja vartaść užo vyradzicca (pry 2 prac.) 98 zł., pa 2-ім hodzie—96 zł., pa 3-ім 94 zł. li h. d.

Usiakija bolšyja mašyny ŭ ziemlarobstvie, jak małatarnia, siačkarnia i im pad. amortyzujucca štohod u 10 prac., h. zn. z ichnaj vartaści adpisyvajucca štohod adna dziesiataja častka novavartaści. — Mienšyja mašyny i haspadarskaja snaść, jak pluh, barony, panarady, sani, upraž i inš. štohod nie amortyzujucca, bo dakuplivańniem vymiennych častak

utrymoŭvujucca jany daŭžejšy čas.

Tamu aŭ da času poŭnaha vyŭžitkavańnia vartaść ichnuju označajem u inventury paŭavinnaj canoj, jakaja była za ich zaplaćana pry novazakupie.

Małady žyvy inventar: koni, skacina da 8 hadoŭ, aviečki i švini — da 3—4 hadoŭ, a tak-ža małady sad i les — nie amortyzujucca, bo da peŭnaha času cana ichniaja nie apadaje, a padyjmajucca.

Usia hetak špisanaja majemaść haspadarki još jejnym aktyvam, znača — naležyć da jaje pravam ułasnaści.

Dalej, treba špisać usie daŭhi i zabaviazańni haspadarki i ich taksama razam zličyć pavodle hrašovaj vartaści. Hetak atrymajem pasyŭ haspadarki, inakš — sumu, jakuju haspadarka vinavata kamu inšamu.

Adyjmajučy ŭreščie ad sumy aktyvu sumu pasyvu, atrymajem čystuju vartaść samaje haspadarki. Raŭnujućy hetu sumu z takoj sumaj papiaredniaha hodu, možam bačyć, ci my ŭ rachunkovym hodzie što-niebudź pryhaspadaryli, ci stracili.

A. K.

Баранема быдла ад гилёў.

Хто-ж ня знае, як дакучлівымі патрапцаць быць гилі і розныя іншыя авадні ў сонечны летні дзень! Ня кожны аднак ведае, што за „гиляваньне“ жывёлы плаціць сам гаспадар аж тры разы: 1. гилімі заганыя карова дае значна менш малака; 2. скура гэткай каровы і наагул жывёлы бывае падзюраўлена дасьпяваючымі аваднямі, ношанымі ў гузох, якія называюцца вуграмі; 3. урэшце, мяса гэткай жывёлы таксама шмат траціць на сваёй вартасці.

Патрэба абароны жывёлы ад аваднёў ёсьць канешная. Для гэтага аднак трэба ведаць, як гіль разьвіваецца і чым ён шкодны.

Разьвіваецца гіль (авадзень) з ячак, якія ён складае ў летнія месяцы на скуры жывёлы. З гэтых ячак вырастае сьпелы авадзень. Але не зараз. Паложаныя на скуру яечкі жывёла звычайна зьлізвае і ў сярэдзіне ўжо з яечка спачатку выкляваецца малы зародак авадня, каторы не сядзіць на месцы, але пройдзе ўсімі страўнымі ворганамі жывёлы і пры канцы вернецца ўзноў пад скуру. Тут ён асядае на хрыбце і па баках ў асобных гнёздах, якія агулам называюцца вуграмі. Калі нічога не перашкодзе, дык авадзень у вугры цалком дасьпее і, пракалоўшы скуру, вывальваецца на зямлю, каб далей дакучаць тэй скаціне, сокамі якой карміўся праз цэлы год. І так увакруг.

Вось-жа з паказанага спосабу жыцьця і разьвіцьця авадня можна дадумацца, якімі спосабамі трэба яго нішчыць.

Сягонья людзі знаюць шмат спосабаў нішчэньня аваднёў. Але мы затрымаемся тут толькі над тымі з іх, якія можна стасаваць у гаспадарцы, нічога да гэтага ня купляючы. Гэткіх спосабаў ёсьць два.

Першы спосаб — гэта недапусканьне, каб з яечка выклянуўся навет першы зародак авадня. Інакш кажучы, складзеныя ў скуру жывёлы яечкі тым ці іншым спосабам з скуры абчышчаюцца і гінуць. Дзеля гэтага праз цэлае лета, калі авадні дакучаюць жывёле, трэба штодзень скуру ейную выціраць — а йшчэ лепш — змываць — вехцем чыстай саломы, ці навет шчоткай. Гэты спосаб, калі толькі ў пару і ўмела яго стасаваць, бывае найтанейшы і найлепшы. Стасаваньне яго аднак дае карысьць аж на наступны год.

Пры месцы трэба сказаць, што ў нашых кліматычных і гаспадарскіх варунках перахоўваньне гною ў хляве пад жывёлай ёсьць найбольш адпаведным. Трэба толькі сьцерагчыся, каб ані ў хлеў не залівалася дажджавая вада, ані з хлява не выцякала мача, бо ў абодвух выпадках гной выпаласкаваецца.

Аб ужываньні гною на полі скажам наступным разам.

С. Я.

Інакш узноў трэба паступаць, калі яечкі авадня ў пару ня былі паськіданы і пад скурай жывёлы ўжо зьявіліся гузы — вугры. У гэткім выпадку не астаецца нічога іншага, як толькі недапусьціць, каб з вугра выклянуўся сьпелы авадзень. Дзеля гэтага кожную раніцу трэба выціскаць вугры пальцамі, дастаючы стуль аваднёвага чарвяка і нішчыць яго. Калі вугор яшчэ ня „сьпелы“, тады трэба яго пракалоць тонкім шылам і выціснуць стуль расьцёртага, калі не ўдаецца дастаць цэлага аваднёвага рабака. Даўжэй практыкуючыся можна выцягваць авадзіных рабакоў пры помачы шыльца, якім робяцца анталаяжы (каруны) і абцужкоў з карбаванымі берагамі.

Пералічаныя тут спосабы нішчэньня аваднёў не вымагаюць ніякіх грашовых выдаткаў і таму стасаваць іх можа кожны, хто толькі запраўды стараецца аб здароўе жывёлы і аб свой собскі гаспадарскі інтэрас.

В. В.

Яшчэ ў справе абароны ад мух і гилёў.

Ужо пасля набору стаўці, „Баранема быдла ад гилёў“, знаходзім у №12 „Сіль. Господ.“ вельмі цікавы спосаб змаганьня з мухамі хатнімі спосабамі. З спосабамі гэтымі хочам пазнаёміць і нашых Паважаных Чытачоў.

Рэд.

Разгледзьма асобна: 1. сродкі, якія не пазваляюць мухам і авадням садзіцца на жывёлу, 2. спосабы і сродкі проці мух у стайнях і хлявах і 3. нішчэньне зародкаў мух у гнаі.

1. Сродкі, якія не пазваляюць мухам і авадням садзіцца на жывёлу.

Добрым сродкам ёсьць націраньне поўсьці жывёлы моцным адварам: а) зялёных канпель; б) сасновых шышак; в) лісьця дыні (*cucurbita Pepo*); г) лісьця ляшчыны і д) лісьця валоскіх гарэхаў. Адвар з лісьця валоскіх гарэхаў найбольш ужываецца ў Англіі і Францыі для абароны коняў ня толькі ад мухаў і аваднёў, але й ад кляшчоў.

2. Спосабы і сродкі проці мух у стайнях і хлявах.

Нямецкае сельска-гаспадарскае Т-ва, на падставе спроб, зробленых у розных гаспадароў — даручыла гэтка спосабы і сродкі для нішчэньня мух у стайнях і хлявах:

а) замазваньне шклянных шыб вапенным малаком з сінькаю; паказваецца, што мухі ня любяць мроку й звычайна вылятаюць з гэткіх будынкаў праз колькі дзён;

б) зрабленьне пад самай страхой сільнай цягі (скразьняку);

в) абмазваньне сьцен газай (нафтай) або карболінеумам. Але гэтага сродку ня

Шкоднікі нашых садоў і змаганьне з імі.

(Працяг з № 5)

Матылі (*Lepidoptera*)

Зімчук лістаед (*Hibernia defoliaria*—L.)—так-жа шкодны, выступаючы часта ў вялікіх колькасцях. Спосаб жыцця вельмі падобны да жыцця гатунку папярэдняга, таксама і спосабы барацьбы; толькі літка паяскі на яго трэба закладаць у другой палавіне верасня.

Пладоўка яблычная (*Laspeyresia pomonella* L.) — выклікае г. зв. „чарвівасьць“ пладоў — яблыкаў і йгруш. З зложаных летам ячак выклёўваюцца вусенічкі і ўгрызаюцца ў нутро пладоў яблынь і йгруш, робячы ў іх ходы. Вырасшыя вусеніцы робяць сабе у шчылінах кары белыя вопрадні, дзе і зімуюць.

Спосабы барацьбы з гэтымі двума гатункамі наступныя: 1) сскробываньне і паленьне каравіны з пнёў і сукоў дрэў перад вясною, 2) абпырсківаньне кароны дрэў парыжскай зеленяй, пасья таго, як ападуць кветкавыя пялёсткі, 3) закладаньне перавёслаў з саломы калі ўжо пачнуць ападаць першыя рабачлівыя яблыкі ці йгрушкі. Выбіраць пасья з перавёслаў вусеніцы робячы вопрадні, і нішчыць.

Яблынная моль, (*Hyponomeuta malinella*—Zell) — распаўсюджаны шкоднік у нашых садох. У жніўні выклёўваюцца з зложаных ячак вусенічкі, каторыя пасья перазімаваньня точаць лісты і іх згрызаюць. Жыруючы разам твораць павучынныя гнёз-

можна ўжываць там, дзе стаяць дойныя каровы, бо гэты запах пападае ў малако.

3. Нішчэньне зародкаў мух у хлеўным гнаі.

Як ведама, мухі вельмі любяць хлеўны гной і ў ім адкладаюць свае ячкі. Адна муха кладзе ад 70 да 90 ячак. Цэлы працэс разьвіцьця ячкі трывае каля 4-х тыдняў. Дзеля гэтага за адно лета выводзіцца ня менш 4-х пакаленьняў мух.

Калі гной так ці йнакш консэрвуетца, то, як сьцьверджана, зародкі мух пры гэтым гінуць. Гэтыя абаронныя сродкі проці мух вельмі добрыя.

Вельмі добра нішчаць зародкі мух паташавыя солі, асабліва каініт. Да таго-ж каініт вельмі добра абараняе хлеўны гной ад страт.

Калі хлеўны гной перахоўвуетца пад нагамі жывёлы, дык кожны дзень трэба гэты гной пасыпаць каінітам, даючы поўкілёграма на адну сьпелую штуку жывёлы. — Добра таксама памагае пасыпаньне каінітам гною на гнайнікох. (—)

ды з расьцягненых нітачак паміж лістамі, дзе яны і перавяртаюцца ў пачваркі.

Нішчэньне: 1) абразаць і паліць галінкі з гнёздамі, 2) абпырсківаць дрэвы моцнай струёй парыжскай зелені ў часе жыраваньня (1 грам зелені і 5 грамаў вапны на 1 літр вады).

Калечнік ліставы (*Simaethis pariana*—Clerck) вусеніцы робяць часам вельмі паважныя шкоды на маладых яблынях, бо калечаць лісты, выядаючы з іх зялёныя часткі.

Барацьба: 1) абпырсківаньне дрэваў парыжскай зеленяй у пачатках траўня і ў пачатках ліпня, 2) страсаньне вусеніц з дрэваў у часе іх жыраваньня, закладаючы ў гэтым-жа часе на пні дрэў ліпкія паяскі. Апаўшыя вусеніцы, хочачы ўзьлезьці ўзноў на дрэва, будуць ліпнуць да паяскоў і гінуць.

Жукі (*Coleoptera*).

Жукі маюць дзьве пары крылак. Губны апарат годны да грызеньня і жуцьця. Поўная пэрамена. Характэрнай іх асаблівасьцяй ёсьць тое, што маюць цвёрдыя крылкі-пакрывы (хітыновыя), каторыя ня служаць ім да лётаньня, але ахраняюць другую пару крылак балонкавых, пры помачы каторых лётаюць жукі. З іх вельмі шкоднымі ў нас у садох зьяўляюцца:

Яблычны даўганосік (*Anthrenus pomorum*—L.) вельмі распаўсюджаны, адзін з найгразьнейшых шкоднікаў яблыні. Зімуе ён звычайна ў шчэлінах кары дрэваў. Вясною самка складае ячкі ў пучкі яблыні, радзей—ігруш. Лярвы, выкляваўшыся, зьядаюць завязкі пучкоў, а пасья перавяртаюцца тамака ў пачваркі. Выраслы жучок жывіцца лістамі яблыні.

Барацьба: 1) перад разьвіцьцём зімовых пучкоў, рана або ў пахмурныя дні, абтрасаць дрэва над разасланымі на зямлі посьцелкамі. Апаўшыя жукі — нішчыць, 2) абпырсківаць дрэва вясною або ўвосені вапеным малаком,* 3) у другой палавіне лета закладаць на дрэва перавёслы з саломы, паперы і г. п.

Маёвы хрушч (*Melolontha melolontha*—L.)—нішчыць будучы лярвай—карэньні пладавых дрэваў, а як выраслы авадзень—абдае лісьцё.

Бліжэй аб яго шкодах і спосабах змаганьня было напісана ў № 4 „Самапомачы“, у стацьці „Маёвы хрушч“,** і туды адсылаючытачоў.

*) Як прыгатаваць гэтую пльўкасьць, глядзі ў першай часьці гэтага артыкулу, зьмешчанага ў № 2—3, бач. 19, у часьці „Спосабы змаганьня з мошккамі“.

**) Або глядзі № 2 „Беларускай Земляробскай Бібліятэкі“: М. Караленка — Маёвы хрушч і спосабы змаганьня з ім. Вільня, 1935 г.

Як ратаваць каня ад колькі?

Калі здарацца ў каня колькі (мышкі), дык трэба з ім паступаць гэтак:

1. Ня можна пазваляць, каб конь кідаўся вобзём, бо ад гэтага можа лопнуць жалудак (трыбух) або кішкі;

2. замест гэтага трэба хворага каня роўна і памалу вадзіць па роўным месцы да туль, аж пакуль не супакояцца болі;

3. пастарацца ўсадзіць руку ў дольны канец адбытнай кішкі і выбраць стуль кал;

4. выпусьціць моч пры помачы катэтру або націсканьнем пальцамі із стараны кішок;

5. живот (бруха) з абедзвюх старон адначасна націраць тэрпэнтайнай праз 20 мінут і пасля акруціць ад споду цёплай гунькай;

6. пры сільных болях лекар-вэтэрынар дае ў апарожненую адбытную кішку леватыву з раствору 60 грам *chloratum hydratatum* у 6-ціх шклянках летняй вады і пасля праз 10 мінут моцна прыціскае адбытныя ворганы; часам то-ж дае пад скуру на шыі ўкол з морфінай;

7. у сярэдзіну даецца 1 бутэляк лянога алею з дадаткам 12 капляў кротонавага алею і 1 лыжкі амоньяку або этэру;

8. гляўбэрская соль і калёмэль дзеюць вельмі павольна і таму іх стасаваць тут ня можна;

9. калі міма ўсё гэта прачышчэньне не наступае, дык трэба даць леватыву звычайную: на 4 літры летняй мыдльнай вады—поўшклянкі гліцэрыны;

10. урэшце, калі ўсё гэта не памагае, лекар можа даць на шыі пад скуру ўкол з поўпорцыяй (поўампулкай) арэколіны, а па 20 мінутах дае другую палову.

з. а.

Шмат яшчэ ёсьць шкоднікаў і то ня толькі з авадзінага сьвету, але і з іншых грамад зьвяроў, як шмат ёсьць і хваробаў распаўсюджаных у нашых садох і іншых расьлінных культурах. Шмат заняло б месца аднае толькі іх вылічэньне, ня кажучы ўжо аб іх апісаньні і паданьні спосабаў барацьбы. Дзеля таго мы агранічыліся пакульшто да паданьня толькі найбольш важных гатункаў і то толькі шкодных у савадзтве.

Паасобныя шкоднікі і хваробы садоў, варыва, збожжа, сьвірнаў і г. д. апішам у далейшых нумарох „Самапомачы“.

Мікалай Караленка.

Безалькагольныя напіткі на рабочы час.

Чыстая вада гасіць смагу толькі на кароткі час. Дамешкі да вады, прыгатаваныя хвабрычным спосабам, бываюць дарагія; а танейшыя дамешкі шкодны для здароўя. Трэба дзеля таго пашукаць такіх напіткаў і дамешак, якія былі-б здаровымі, а прынамся ня шкоднымі для здароўя і прыступнымі па сваёй цане. Яшчэ лепш будзе, калі напіткі гэтыя навучымся рабіць у сваёй собскай гаспадарцы. Матар'ялам да гэтага могуць быць: жытні разовы хлеб, садовыя ападкі, ігрушкі-дзічкі, чорныя парэчкі і ўрэшце рабарбар. Разгледзім іх коратка і папарадку.

Добры хлебны квас можна прыгатаваць гэтак: 2 кілёграмы разовага хлеба рэжуцца спачатку на тонкія ськібачкі, якія пасля разразаюцца накрыв, атрыманыя гэтак дробныя „косткі“ (кубікі) хлеба моцна сушацца, аж „румняцца“ і пасля таўкуцца на парашок, ссыпаюцца ў чыстую судзіну, напр. у вядзерца і заліваюцца кіпячай вадой (каля 15 літраў, або 4 гарцы). Калі залітая вада крыху прыстыне, дадаецца да яе паўтары шклянкі цукру і 3 дэка (30 грам) добрых сьвежых дрожджаў. Гэтак рашчынены квас ставіцца ў цяпле. Праз 12 гадзін мешаніна пачынае бушаваць, а на версе творацца шумавіны (кажух), каторыя трэба асьцярожна зьбіраць.

Калі бушаваньне кончыцца, няспелы квас разьліваюць у чыстыя высушаныя бутэлькі, у каторыя прад тым укідваюцца па тры вымытыя разынкі. Напоўненыя бутэлькі закаркоўваюць, а каб газы гэтага корку ня выперлі, яго прывязваюць шнурком ці дротам. Самыя бутэлькі тады выносяцца ў месца сьцюдзёнае (склеп, варыўня) і кладуцца ляжма. Квас дасьпявае па 3—4 днёх. За гадзіну — дзьве прад піцьцём такі квас ставіцца на лёд. Калі лядоўні ў гаспадарцы няма, тады бутэлькі з квасам састаўляюцца ў чыстае вядро, якое на моцнай вяроўцы спускаецца ў студню (калодзезь); квас тады дакладна ахалодзіцца.

Няспелыя ападкі (яблыкі й ігрушкі) з саду гэта таксама добры матар'ял на квас. Сабраныя ападкі перабіраюцца, выбіраюцца толькі штукі здаровыя, ачышчаюцца, разрэзваюцца на чатыры часьці кожны, ссыпаюцца ў чысты бачонак, або ў эмальяванае вядзерца і заліваюцца вадой, пры гэтым вады даецца ў два разы больш як апэдкаў. Залітыя гэтак ападкі стаўляюцца ў цёплым месцы на два дні, пасля жыжку трэба працадзіць праз палатняную цадзілку, засаладзіць, колькі хто любіць, разьліць у бутэлькі і закаркаваць, як пры квасе хлебным. Гэтыя напоўненыя бутэлькі праз тры дні хай пастаяць на сонцы (напр. на акне), пасля на тыдзень іх выносяць у склеп і квас гатоў.

З дзікіх польных ігрушак (дзічак) можна прыгатаваць напітак у верасьні аднаго году і датрымаць да рабочага часу ў наступным годзе. Здаровыя, але неперасьпелыя йгрушкі трэба спачатку добра апаласкаць, ссыпаць у бачонак так, каб занялі ў ёй тры чвэрткі прастору, заліць да паўна вадой, накрыць дэнкам, прыціснуць каменем і вынесці ў склеп. Па трох месяцах напітак гатовы; цяпер разьліваецца ён у бутэлькі, у каторых можа пралежыць і некалькі месяцаў. Самыя йгрушкі могуць быць добрым прысмакам.

З чорных парэчак напітак прыгатаўляецца гэтак: кілёграм сьпелых парэчак заліваецца 10-цю літрамі вады, разварваецца, цэдзіцца праз густую палатняную цацзілку і выціскаецца. У атрыманай цечы распускаецца 60 дэка (паўтара фунта) цукру і 5 грам дрожджаў. Усё гэта дакладна мяшаецца і зьліваецца ў бутэлькі, у каторыя прад тым было ўложана па 2—3 разынікі. Бутэлькі гэтакія трымаюцца адзін дзень у цяпле, а пасля выносяцца на два дні ў склеп і — гатова.

З рабарбару прыгатаўляецца сок, які дадаецца да вады. Поўкілёграма рабарбару абіраецца з „скуркі“, рэжацца на кукі, заліваецца літрам вады, дадаецца паўчвэрткі кілёграма (12 дэка) цукру і варыцца з прыданьнем цытрынавай скуркі. Перавараная цеча цэдзіцца, старанна зьліваецца ў бутэлькі і выносіцца ў сыцюдзёнае месца.

Пры канцы трэба заўважыць, што ня можна ніякіх напіткаў шмат піць за раз, „адным духам“: гэтак смага не праганяецца, а сэрца змушаецца без патрэбы да сільнай працы. Трэба дзеля таго піць па менш, але часцей.

С. С.

Што есьці ў цёплую пару.

У цёплую пару зьмяняецца запатрэбаваньне арганізму, а то таму, што: 1. цёпла, 2. чалавек праз скуру шмат траціць плынаў (пацее) і 3. мае аслаблены (ад цяпла) ежапераварны апарат.

Дзеля гэтых прычын, ежа наша ў цёплую пару павінна быць мяшанай; павінна мець многа плынаў і вугляводаў, сярэдне бялка, а найменш — тлушчу (туку). Тлушч ёсьць добры ў зімную пару, бо ён дае шмат цяпла. Але летам цяпло ёсьць лішнім, а труднастраўны тлушч лёгка можа расстроіць уквалены ежапераварны апарат.

Практычна кажучы, летам трэба есьці: агародніну, фрукты, ягады, малако, масла, сыр, мяса (налепш белае), а найменш саланіну. Само сабой разумеецца, што бульба і хлеб ёсьць заўсяды неабходнымі.

Абс. мэд. Я. М.

Ф. Акінчыц.

У парадку дыскусіі

Аграрна - коопэратыўная палітыка будучыні.

3. Галоўныя мэты ў справе перабудовы сельскай гаспадаркі.

Што сучасная сялянская гаспадарка музіць, пры існуючым стане рэчаў, дайсьці да канчальнай руіны — аб гэтым няма ў нас ніякага сумлеву.

Пытаньне толькі — які-ж аграрны лад (устрой) павінен прыйсьці на зьмену існуючаму, каб у ім ня было тых недахопаў, якія мы наглядаем цяпер? Гэткае-ж пытаньне паўстала і ў Савецкім Саюзе, як толькі камуністы апынуліся перад канешнасьцю зрэалізаваньня сваёй аграрнай праграмы.

Першы, хто сур'ёзна гэтым занепакоіўся, быў Ленін, каторы даў агульніковую формулу для перабудовы ўсяго соцыяльна-эканамічнага ладу: „камунізм — кажа ён — гэта ёсьць савецкая ўлада плюс электрыфікацыя ўсей краіны“, пры гэтым электрыфікацыя, на думку Леніна, павінна ахапіць і земляробства, каторае трэба „перавесці на новую тэхнічную базу сучаснага буйнага вырабу, а гэткай базаю ёсьць толькі электрыфікацыя“. (Ленін: „О строительстве социалистического хозяйства“ — бач. 68).

Справа рэканструкцыі сельскай гаспадаркі аказалася, аднак, куды складнейшаю, чым аб гэтым думаў навет такі чалавек, як Ленін, каторы зьвярнуў увагу толькі на тэхнічны яе бок, абмінуўшы момэнты псыхолёгічны і грамадзкі.

Новы аграрна-коопэратыўны лад з вонкавага боку павінен характэрызавацца запраўды шырокім застасаваньнем розных тэхнічных удасканаленьняў, якія магчымы толькі пры ўвядзеньні арцельна-коопэратыўных гаспадарак.

На наш пагляд рэформу сельскай гаспадаркі наўперад трэба праводзіць плянова, а гэтым самым і паступова. Ня можна нічога зрабіць карыснага, разбурыўшы ўсё „за адным махам“, а потым пачынаючы гвалтам накідаць насельніцтву новыя гаспадарчыя формы, каторых яно дакладна навет не разумее. Гэтакія рэформы аграрнага ладу павінны быць расьцягнены на даўжэйшы час, у залежнасьці ад ступені культурнай і грамадзкай сьпеласьці народу.

Дзеля таго, што тэхнічныя ўдасканаленьні, без якіх немагчыма вясці рацыянальную сельскую гаспадарку, можна застасаваць толькі ў буйнейшых гаспадарчых адзінках — трэба ў першую чаргу прыступіць да аб'яднаньня карлаватых і дробных гаспадарак і тым самым да лікві-

Redaktar-Vydaviec inž. A. KLIMOVICH

Z upravnienia Bielaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury ў Vilni.

Bielaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja 1—2.

дацыі іхнага самастойнага існавання, як не-рацыянальнага з пункту гледжання сацыяльна-эканамічнага і гаспадарчага. Гэта магчыма здзейсніць не дэкрэтамі ці распараджэннямі, а плянovým скоопэраваннем паасобных галін гаспадаркі, як напр. малачарства, жывёлагадоўля і інш. Як завяршэньне гэтага працэсу быў-бы пераход індыўдуальных гаспадарак у сельска-гаспадарчыя сябрыны (арцелі), дзе або ўся гаспадарка ў суцэльнасці, або значная частка сельска-гаспадарчых працэсаў вяліся-б на коопэратыўных падставах.

Зразумела, што гэтыя гаспадарчыя аб'яднанні павінны быць такога характару і разьмеру, каб яны былі самавыстарчальнымі і каб маглі застасаваць у сябе розныя тэхнічныя ўдасканаленьні.

Арганізацыя больш буйных гаспадарак шляхам дабравольнага і сьведамага злучэньня дробных, у мэтах супольнай эксплёатацыі зямлі, прынясе вялікія карысьці сялянству. Калі гаспадар, які мае 3 або навет і болей гэктараў зямлі, ня можа стасаваць у сябе жнярку ці малатарню, то для 20 такіх гаспадароў гэтыя набытак зусім даступны.

Бачым тут, што коопэратыўныя (арцельныя) формы гаспадараваньня куды выгаднейшыя ў параўнаньні з формамі індыўдуальнымі. І дзяржава павінна будаваць сваю аграрна-коопэратыўную палітыку, выходзячы з гэтага пункту гледжання.

Да гэтай справы трэба падходзіць плянова, зьвяртаючы асабліваю ўвагу на моладзь, як элемент больш падатны да ўсяго новага. Ад маладога пакаленьня лягчэй дабіцца таго, каб вёска ахвотна пераходзіла на новыя формы гаспадараваньня, не патрабуючы ніякага прымусу з боку дзяржавы.

У выніку ўсіх гэтых мерапрыемстваў мы ўяўляем сабе будучую вёску, як гаспадарчую коопэратыўна-арцельную адзінку, дзе ўсе сябры аднак ня страцілі асабістага зацікаўленьня ў выніках сваёй працы. Трэба, знача, пагадзіць інтарэсы суцэльнасці (арцелі) з інтарэсамі спалучаных гаспадароў.

У савецкай камуне і калгасах забясьпечаны інтарэсы толькі арцелі. Паасобныя сябры камуны апынуліся там на палажэньні жывога, інвэнтара з якім ніхто ня лічыцца — і толькі. Гэтае вырашэньне справы задаволіць нас ня можа, бо мы трымаемся таго пагляду, што ня людзі павінны існаваць для камуны з яе трактарамі і электрыфікацыяю, а наадварот — гэтая апошняя творыцца для аблягчэньня палажэньня яе сяброў і існуе толькі для іх.

Закараненьне і ўзмацненьне коопэратыўна-арцельных пачаткаў у сельска-гаспадарчых працэсах павядзе за сабою, між іншым, радыкальныя перамены ў галіне хатняй гаспадаркі і вясковага быту наагул. Акажацца, напрыклад, зусім непатрэбным, каб у вёсцы, маючай 100 хат, штотдня тапілася 100 пчэй, а каля іх ад раніцы да ве-

чара тапталася 100 кабет, каб накарміць 500 чалавек. Будзе зразумелым для ўсіх, што пры коопэратыўна-арцельных умовах куды выгадней гэтую-ж працу даручыць нейкім 20 кабетам, ці слабасільным мужчынам, каторыя на агульнай кухні зварачу страву для тых-жа 500 чалавек куды хутчэй, чым 100 кабет пры ўмовах індыўдуальнага вядзеньня гаспадаркі.

Увесь гэты пераварот у жыцьці вёскі правядзецца ня з прымусу, як у Саветах, і не пад уплывам выключна адной агітацыі, а сам праз сябе — у сілу гаспадарчай кашнасьці.

Побач з пашырэньнем новых формаў гаспадараваньня, будзе павышацца і культурны ровень самых сялянскіх масаў.

Рэформы ў аграрнай галіне, каторыя застасуе ў сябе дзяржава будучыні, выведуць сялянства на шырокі шлях усебаковага поступу.

Наша пошта.

А. Віткоўскаму: Аб перахаваньні хлёўнага гною знайдзеце ў гэтым нумары „Самапомачы“. З беларускай літаратуры можам Вам парадзіць „Ziemiagobskuju čytanku“ — інж. А. Клімовіча. Дастанецце яе ў нашай рэдакцыі, калі прышліце на наша конта ў П.К.О. 1 зл. — „Самапомач“ будзем Вам стала псылаць.

М. З — цу: А шкода, што ў Вас не хапіла часу нас адведаць: не прамініце-ж нас наступным разам. „Самапомач“ Вам псылаем. А можа Вы зьбераце там каля сябе дзесятку падпішчыкаў: было-б гэта і для Вас танаей і для нас выгадней.

Ш. М — му: На паказаны адрэс „Самапомач“ псылаем. Рады мы, што ў Вас людзі горнуцца да роднай асьветы. Так і трэба — А можа Вы самі апішаце, як гаспадарыце? Будзе гэта цікава.

Г. К — ву: Падпіску на „Самапомач“ прысылаіце праз П.К.О. (№ конта 180.485) або разрахунковым пераказам. Наш нумар картотэкі 40.

Фэл. Грышкевічу: Дагэтуль не атрымалі мы адказу з Кооп. Рады: ургем, а як атрымаем — паведамім.

УВАГА!

УВАГА!

Пры рэд. «Самапомачы» вядзецца аддзел праўных парадаў, якім кіруе безінтэрасоўна беларуская адвакацкая сіла Асобы, якія маюць якіясь пытаньні, павінны іх ясна і выразна напісаць на пісьме і прыслаць у нашу рэдакцыю. Адказы — невялікія будуць друкавацца ў «Самапомачы». На адказы большыя трэба далучыць паштовую марку за 25 ірашоў.

Рэдакцыя „САМАПОМАЧЫ“

Pierasyłka aplaçana ryčallam.

CANA NUMARU 40 HRAŠOŮ